

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Belgelerine Göre Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Türk Göçü (1950-1951)*

The Turkish Migration from Bulgaria to Kırklareli according to Presidency of The Republic of Turkey Directorate of State Archives Documents (1950-1951)

Bedriye UZUNER**

ORCID: 0000-0003-2671-4805

Makale Türü: Özgün Araştırma

Article Type: Original Research

Chicago:

Uzuner, Bedriye. "Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Belgelerine Göre Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Türk Göçü" *Tarihçi* 1, no. 2 (Mayıs 2021): 225-245.

12 Ağustos 1950'de Bulgar hükümetinin 250.000 Türk'ün Bulgaristan'dan sınır dışı edileceğini açıklamasıyla, Türk hükümeti bu kararı, 1925 antlaşmasının açık bir ihlali olduğunu belirterek hemen protesto etmişti. Çünkü bu yapılan gönüllü ve düzensiz bir göçten ziyade zorunlu bir göç ve kitlesel sınır dışı etme hareketiydi. Bu nedenle göçe zorlanan bu insanlar, göçmen değil mülteci olarak adlandırılmalydı. Dahası Türk hükümeti, halkın evlerini satmasına veya mallarını yanlarında götürmelerine izin verilmediğini belirterek; aksine göçe zorlanan Türklerin paralarına, evlerine, eşyalarına ve hatta kıyafetlerine el konulduğunu vurguladı. Artan Bulgar baskısı karşısında Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Türkler, sınıra en yakın illerden biri olan ve akrabalarının da yaşadığı Kırklareli'ni tercih etmişlerdi.¹

Huey Louis Kostanick

Özet

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen Türk göçü ile Kırklareli şehri, tarihinin Balkanlar'dan yapılan en büyük zorunlu göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Edirne'den ülkeye giren 154.393 mülteci, ülkenin çeşitli merkezlerine gönderilmiş ve bunların bir kısmı Trakya bölgesine yerleştirilmiştir. Bu mültecilerden 7027'si Kırklareli ili merkez ve ilçelerine gönderilerek

* Bu makale *1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Kırklareli Vilayetine Etkileri* (İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 2019) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi. bedriyeuzuner@gmail.com

¹ Huey Louis Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria,1950-1953." *The Middle East Journal*, Vol. 9, no.1, (1955): 41.

buralara yerleştirildi. Mültecileri çok misafirperver karşılayan bölge halkı, devlet yardımlarının yanı sıra maddi ve manevi destek de sağladı. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri belgelerinde, devlet tarafından sağlanan yardımların birey birey kaydedildiği ve mültecilerin her ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Mültecilere sadece toprak değil, aynı zamanda o toprağı işlemek için gerekli tüm aletler, hatta buğday tohumunun da dağıtıldığı, barınma ihtiyaçlarının köy ve şehir formunda evler yapılarak karşılandığı görülmüştür. Böylelikle mültecilerin sosyo-ekonomik ve kültürel hayata entegrasyonu hızlı bir şekilde sağlanmış ve Türkiye'nin böylesine büyük bir zorunlu göç dalgasına karşı kısa sürede uyguladığı yeniden yerleşim programı başarıyla yönetilmiştir.

Bu makalenin hazırlanmasında ana ve ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Ana kaynak olarak; 1950 ve 1951 yıllarına ait T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BCA) arşivindeki Kırklareli iline ait Muhacir Esas Kayıt Defterleri kullanılmıştır. BCA kodlamasıyla kaynaklara yapılan referanslarda, Devlet Arşivlerinde tutulan bu belgelere atıfta bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Mülteciler, Bulgaristan, Kırklareli, 1950-1951 Göçü, Zorunlu Göç.

Abstract

The city of Kırklareli faced the largest wave of forced migration from the Balkans in its history with the Turkish immigration from Bulgaria in 1950-1951. 154.000 refugees who entered the country from Edirne were sent to various centers of the country and some of them were settled in the region of Thrace. 7027 of these refugees were sent to and settled in the center and districts of Kırklareli province. The people of the region, who welcomed the refugees very hospitably, provided financial and moral support in addition to state aids. In the files of the Presidency of the Republic of Turkey Directorate of State Archives, we found that the assistance provided by the state was recorded individually and the needs of the refugees were met in every way. Not only was land distributed, but also all the agricultural equipments needed to cultivate that land, even wheat seed was distributed. The accommodation needs of the refugees were met by building houses in village and city form. In this way, the integration of refugees into socio-economic and cultural life was quickly ensured and Turkey's resettlement program, implemented in a short time, against such a large wave of forced migration, was successfully managed.

Main and secondary sources were used to write this article. The Immigrant Principal Register Books in the Presidency of the Republic of Turkey Directorate of State Archives (BCA) was used as the main source. All references to sources preceded by BCA refer to documents held in the State Archives.

Keywords: Turkish Refugees, Bulgaria, Kırklareli, 1950-1951 Immigration, Forced Migration.

Giriş

Türklerin Balkan coğrafyasıyla tanışması Orta Çağ'da Orta Asya'dan gelen kavimlerle olmuştur. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin kurulmasından önce Türkler Balkanlarda yerleşmeye başlamışlardı.² Özelde Bulgaristan coğrafyası hem İslamiyet hem de Osmanlı dönemi Türk tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bölgeye ilk Türk göçü Hunlar ile başlamıştır. Hunlardan sonra sırasıyla Avar, Ogur (Bulgar), Peçenek, Uz (Oğuz) ve Kuman Türk kavimleri Balkanlar ve Bulgaristan'da boy göstermişlerdir.³

Osmanlı Türklerinin Rumeli'ye geçtikten sonra ilk olarak fethettiği bölgelerin başında Bulgaristan olmuştur. Sırpların liderliğinde Osmanlı Devleti'ne karşı bir araya gelen Balkan devletlerinin 1389'daki I. Kosova Savaşı'nda yenilmesinin ardından, Tuna ve Vidin'e kadar bütün Bulgaristan Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.⁴ Bulgaristan coğrafyasının tamamen fethi ise 1393'te Süleyman Çelebi komutasındaki kuvvetlerin Bulgar krallığının başkenti Tırnova'yı ele geçirmesiyle gerçekleşmiştir.⁵ Osmanlı Devleti'nin uyguladığı göç-iskân politikaları 15. yüzyıl sonunda Balkan yarımadasını bir Türk yurdu haline getirmiş, fethedilen yerlere Anadolu'dan Türk nüfusu, göçler ve sürgünlerle yerleştirilmiş, bölgede bundan sonra her açıdan bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır.⁶

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında temelleri atılan Bulgar Devleti'nin kurulduğu toprakların %70'i Türklerin yaşadığı bölgelerdi. Tuna vilayetinde kurulan Bulgar Devleti'nde 1876 yılındaki nüfus 1.120.000 Türk ve 1.130.000 Bulgar'dan oluşuyordu. Bu nüfus verisi hemen hemen iki toplumun da eşit oranda bir nüfusa sahip olduğunu ortaya koymaktadır.⁷ Ancak Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Kuzeydoğu Bulgaristan'da nüfusun %50'den fazlası Türk'tü. Diğer yandan Tuna vilayetinde de, tüccar, esnaf ve zanaatkârların da %50'den fazlası Türk'tü.⁸ Türklerin, ekonomik faaliyetlerin her alanındaki hâkimiyeti 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'na değin sürmüştü, bu üstünlük Bulgarlar açısından olumsuz bir durum oluşturmuştur.⁹ 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı esnasında

² Galip Çağ, "Ata Yurttan Anayurda Bir Göç Hikâyesi: Balkanlar'dan Sakarya'ya Göçler.", *Türk Tarihinde Balkanlar, SAÜ Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezî Yayınları, c.2*, (2013): 1146.

³ Bülent Yıldırım, *Bulgaristan'da Türk Varlığı ve Nüfusu* (İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2018), 17.

⁴ Yıldırım, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, 26.

⁵ Yıldırım, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, 28.

⁶ Çağ, "Ata Yurttan Anayurda Bir Göç Hikâyesi", 1146.

⁷ Bilal Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu." *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992): 48.

⁸ Hüseyin Memişoğlu, "Bulgaristan Türkleri." *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (2002): 615-616.

⁹ Tefik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele c.1* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987): 28.

Tuna ve Edirne vilayetlerindeki Türklerin çeşitli sebeplerle hayatlarını kaybetmeleri ve bir milyonu aşkın Müslüman Türkün savaştan kaçmak için yaşadıkları yerlerden ayrılmalarıyla Bulgaristan'daki Türk nüfusu azalmıştır.¹⁰

1912-1913 Balkan Savaşları sonucunda, Bulgaristan'ın komşu devletlerle yaptığı nüfus mübadeleleri neticesinde ülkede Bulgar nüfusu artmış, Türklerin ve diğer Müslümanların nüfusu daha da azalmaya başlamıştır. Bulgarların uyguladıkları bu nüfus politikaları sonucunda, Bulgar nüfusu, 1900'de 3.700.000, 1926 yılında ise, 5.400.000'e ulaşmıştı. Müslüman nüfusu ise 1900'de 643.000'e düşer iken, 1926 yılında 825.774'e yükselmiştir.¹¹

Atatürk döneminde Türk-Bulgar ilişkileri genellikle iyi yönde seyretmiştir.¹² Ancak bu dönemde Bulgaristan başta olmak üzere Balkan ülkelerindeki katı, baskıcı yönetimlerin de etkisiyle Türkiye'ye doğru akın akın Türk göçleri başlamıştır. Can ve mal güvenliklerini sağlamak için göç eden bu Türkler, nüfusun arttırılması politikası çerçevesinde Türk devleti tarafından da kabul görmüştür. Yalnızca Bulgaristan'dan 180.979 kişi, 1923-1938 yılları arasında Türkiye'ye gelmiştir.¹³

Balkanlardan son derece yoğun göçlerin yaşandığı bu dönemde Bulgaristan'daki Türk azınlığın durumu ile ilgili Türk hariciyesinin çok sayıda çalışması ve teşebbüsleri olmuştur.¹⁴ Bu göçleri düzenlemek amacıyla 18 Ekim 1925'te Ankara'da Türk Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ile Bulgaristan'dan yapılacak olan göçlerin, Türklerin istemeleri halinde gerçekleşmesine, göç sırasında tüm mal ve mülkleri üzerinde tasarruf hakkına sahip olmalarına imkân tanınmıştır.¹⁵ Böylece bir program dâhilinde, senede 10.000 kişi Türkiye'ye gelmiştir. 1939'da Türkiye'ye gelen toplam göçmen sayısı 198.688 kişi olarak tespit edilmiştir.¹⁶ 1935-1940 yılları arasında ise Bulgaristan'dan toplam 95.964 Türk göç etmiştir.¹⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar, Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığı, Türk-Bulgar ilişkilerinde her zaman önemli bir konu olmasına rağmen, iki ülke arasında tehlike arz edecek bir durumda olmamıştır.¹⁸

¹⁰ Nedim İpek, Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890), (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999): 40-41.

¹¹ Cengiz Hakov, "Bulgaristan Türkleri'nin Göçmenlik Serüveni." *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (2002): 631.

¹² Bülent Yıldırım, "Bulgaristan'da Komünist Rejime Geçiş Sürecinde Türk Azınlığın Durumu Hakkında Filibe Konsolosluğu'nun Raporu (1946).", *Turkoloji İncelemeleri* (Türkoloji Araştırmaları), (2020): 110.

¹³ Önder Duman, "Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları (1923-1938)." *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, no. 43 (2009): 474.

¹⁴ Yıldırım, "Bulgaristan'da Komünist Rejime Geçiş", 110.

¹⁵ Nuri Korkmaz, "Comparing Bulgarian and Greek Policies for the Integration of Turkish/Muslim Minorities: The Cold War Period.", *Bilgi – Journal of Social Sciences of the Turkic World*, no. 90, (2019): 21.

¹⁶ Yusuf Sarıncay, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990."

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 27, no. 80 (Ankara 2011): 352.

¹⁷ Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talibi: Göç* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013): 310.

¹⁸ Hüseyin Avni Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri, (1919-1988)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988), 216.

1944'de komünistlerin iktidara gelmesinin ardından izlenen göç politikası da değişime uğramıştır. Ülkedeki iş gücü ihtiyacını karşılamak için göç resmi olarak desteklenmemeye başlanmıştır. Bu yıllarda göç edenlerin sayısı çok azalmıştır. Komünistlerin tüm azınlık grupları için özerklik kurma hedefinin aksine, Bulgaristan komünist hükümeti Türk azınlığın yerel yönetim ve okullardaki tüm ayrıcalıklarını iptal etmiştir. Müslümanların dini, Türk gelenekleri ve Türk dilinin kullanımını gibi değerler saldırıya uğramıştır.¹⁹

Bulgar Türklerine karşı ayrımcılık yapan politikalar uygulanmış ve Türkleri göçe zorlayıcı uygulamalar yapılmaya başlanmıştır.²⁰ Komünist rejim tarafından, büyük çoğunluğu tarımla uğraşan Türklerin, ürünlerinin önemli bir bölümünü devlete vermeleri için baskı yapılmıştır. Türk gençleri "Trudovak" denilen işçi asker taburlarına alınıp ağır işlerde kullanılmış, okul çağındaki Türk çocukları da "Brigadır" adı verilen kısa süreli işçi taburlarında çalıştırılmıştır. 1949'dan itibaren Türklerin tarlaları ellerinden alınıp kooperatifleştirilmeye başlanmıştır.²¹

Başlıca siyasi, ekonomik, dini alanda olmak üzere Türklere karşı uygulanan bu baskı politikaları Sosyalist rejimin he bölgede hâkim kılınmasını ve Türklerin Bulgarlaştırılmasını hedef almıştır. Ancak Türkler arasında bu baskılar ters etki yaratmış ve ulusal bilinç daha da artmıştır.²²

Bölgedeki Türklerin milli bilincinin yüksek olması komünist Bulgar yöneticilerini büyük bir endişeye sevk etmiştir. Komünist yönetim bu bilinci yok etmek için önde gelen Türk aydınlarının, imamların, müftülerin sürgüne gönderilmesini uygulamasını başlatmıştır.²³ 1946 yılında Türk okullarının devlete bağlı hale getirilmesinden hemen sonra 1947 yılında Türk ileri gelenleri ve aydınları tutuklanmıştır.²⁴ 1951-1952 yıllarına gelindiğinde 2000'in üzerinde Türk okulu devlet kontrolüne geçmiş, okullardaki Türkçe dersler 1/3 oranında azaltılmıştır. Dini alanda da camilerin kapatılmasına kadar giden ve hatta ibadetlerin yasaklanmasına varan baskılar yapılmıştır. Her alanda baskının şiddetlendiği bu ortam artık Türkler için yaşanamayacak bir hale gelmiştir. Onlar için Türkiye'ye göç etmekten başka yol kalmamıştır.²⁵

Bulgaristan'ın dış politikası 1950-1951 yıllarında, Sovyetler Birliği'nin etkisi altında şekillenmiştir. Türkiye'nin Batı Bloku'nda yer almak için NATO'ya üye olma isteğini Kore Savaşı'na asker göndererek ilan etmesi üzerine, iki kutuplu sistemin Doğu Bloku'nda yer alan Bulgaristan,

¹⁹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", 43.

²⁰ Seda Çakar Mengü, "The Image Of Turkey For The Turkish Immigrants From Bulgaria.", *Istanbul University Faculty of Communication Journal*, no.3 (2008): 106.

²¹ Yıldırım, "Bulgaristan'da Komünist Rejime Geçiş Sürecinde Türk Azınlığın Durumu", 111.

²² Mithat Atabay, "Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Çanakkale'ye Göçler." *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, no.13, (2012): 63.

²³ İbrahim Kamil, *İkili ve Çok Taraflı Antlaşmalar, İnsan Haklarına İlişkin Belgeler ve Bulgar Anayasası'na Göre Bulgaristan'daki Türkler' in Hakları* (Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası, 1989), 30.

²⁴ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, 232.

²⁵ Hamza Eroğlu, "Milletlerarası Hukuk Açısından Bulgaristan'daki Türk Azınlığı Sorunu." *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*, (1992): 16.

Sovyetlerin etkisiyle Türkiye karşıtı politikaları harekete geçirmiştir. Bloklar çatışmasının ortaya çıkardığı ortamda 250.000 Türk'ü göç etmeye zorlamıştır. Bu noktadan sonra Bulgaristan artık Sovyetlerin çıkarları doğrultusunda hareket eden bir devlet haline gelmiş ve Sovyetler de bu durumu kendi amaçları doğrultusunda kullanmıştır.²⁶

Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin Sofya Büyükelçiliği Maslahatgüzarına 10 Ağustos 1950'de verdiği notayla 250.000 Türk asıllı Bulgar vatandaşına vize işlemlerinin yakın bir zamanda bitirileceğini ve bu göçmenlerin 3 ay içerisinde Türkiye tarafından kabul edilmesinin gerektiği ifade edilmiştir.²⁷ Bir başka ifadeyle, Bulgar hükümeti çeyrek milyon Bulgaristan Türk'ünü 10 Kasım 1950 tarihine kadar Türkiye'ye göndermek istediğini açıklamıştır. Bu nota üzerine, zaten epey gergin olan Türkiye-Bulgaristan ilişkileri büsbütün gerginleşmiştir. Türkiye ile Bulgaristan arasında yeni ve ciddi bir göç sorunu ortaya çıkmıştır.²⁸

Bulgaristan'ın notasına karşı verilecek cevabın beklendiği sırada, Türkiye'nin Sofya Büyükelçisi Şefkati İstinyeli Bulgaristan'daki Türklerin sayısının 250.000 değil, 850.000 olduğunu resmi olarak açıklamıştır.²⁹

Bulgaristan'la karşılıklı notaların verildiği ve ilişkilerin gittikçe gerildiği bu dönemde Menderes hükümeti; *"Bulgaristan'la aramızda abdi hükümler vardır, bunları ihlal edip ırkdaşlarımızı sınır dışı edemezler. Böyle bir şey vuku bulursa elbette ırkdaşlarımızı sokak ortasında bırakacak değiliz."* açıklamasıyla Bulgaristan'daki soydaşlarımıza gerekli desteği vereceğini belirtmiştir.³⁰

1950-1951 yıllarında sonbahar mevsiminde 12.333 aile ve toplamda 52.185 kişi Türkiye'ye gelmiş,³¹ 1951 yılı sonuna kadar yurda giriş yapan toplam göçmen sayısı 154.393'e ulaşmıştır.³² Bu göçmenlerin 7.027'si Kırklareli merkez ve ilçelerine sevk ve iskân edilmiştir.³³

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gelen göçmenler Türk-Bulgar sınırına yakın olan, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerden gelmişlerdir³⁴. Yaşanan baskı sonucunda

²⁶ İbrahim Kamil, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri." *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* c. 5, no. 2, (2016): 33.

²⁷ Recep Murat Geçikli, "Bulgaristan Türklerinin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansması." *Atatürk Dergisi*, Cilt 5, no: 1, (2016): 15.

²⁸ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2012), 231.

²⁹ Geçikli, "Bulgaristan Türklerinin Göçü", 16.

³⁰ "Bulgar Notası Hakkında Başbakan İzahat Verdi" *Yeni İstanbul Gazetesi*, 17 Ağustos 1950, s,1.

³¹ Atabay, "Çingene Sorunu", 64.

³² Atabay "Çingene Sorunu", 59.

³³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

³⁴ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

göçmenler Türk-Bulgar sınırına en yakın şehirlerden biri olan Kırklareli'ni tercih etmişler ve akrabalarının yanına yerleştirilmişlerdir.³⁵

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Belgelerine Göre 1950-1951'de Kırklareli'ne Gelen Göçmenler

1950-1951 yıllarında Türkiye'ye Bulgaristan'dan göç eden Türklerin, Edirne'den giriş yaptıkları anda, Kırklareli'ne sevk ve iskân edilen her bir muhacir için, Toprak ve İskân Müdürlüğü tarafından Muhacir Esas Kayıt Defterlerine ayrı ayrı kayıt açılmıştır. Bu kayıtlarda, gelen göçmenlerin, Türkiye'de yerleştirildiği kasaba ve köyün adı, göçmenlerin doğum tarihleri, aile içerisindeki statülerinin tespiti,³⁶ göçmenlerin soy ve dili, eski tabiiyetleri, Türkiye'ye girdikleri kapı, Türkiye'ye ayak bastığı tarih, göçmenlere dağıtılan göçmen kâğıdının verildiği yer ve tarihi, iskan şekli,³⁷ yerleştirildikleri köye geldikleri tarih, yeni tipte yaptırılan eve nakil tarihi, göçmenlere tahsis edilen arazilerin miktarı³⁸, kayıt altına alınmıştır.³⁹ Devletin tahsis ettiği araziden ürün elde etmek için tohumluk buğday yardımı, tarımsal araç ve gereçler ve barınma amaçlı konut yardımları gibi diğer bilgilerin yanı sıra devletin aile başına yaptığı nakdi iâşe yardımları da bu defterlerde yer almıştır.⁴⁰ Ayrıca Muhacir Esas Kayıt Defterlerinde, gelen muhacirlerin beraberinde getirdiği hayvanat ve malzeme şeklinde ayrı bir başlık bulunuyor olmasına rağmen hiçbir defterde göçmenlerin yanında getirdiği canlı hayvan ya da eşya kaydına rastlanmamıştır.⁴¹

Bu defterler günümüzde, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bulunmaktadır. Bu arşivde, 1929-1978 yıllarında Kırklareli iline göç edenlerin kayıtlarının tutulduğu, Kırklareli merkez ve ilçelerine ait 8 adet defter incelenerek sadece 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gelen göçmenlere ait veriler elde edilmiştir. Bu 8 defterin isim ve kodları şu şekildedir:

1. Lüleburgaz 271 Kod ve 187 numaralı defter
2. Lüleburgaz 271 Kod ve 189 numaralı defter
3. Kırklareli Merkez, Lüleburgaz 271 Kod ve 198 numaralı defter

³⁵ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

³⁶ Aile içindeki statüleri: Reisi, (bazı yerlerde başı olarak da yazılmıştır) karısı, kızı, oğlu, gelini, kız torunu, erkek torunu, annesi, babası şeklinde yazılmıştır.

³⁷ Serbest ve gönüllü olmak üzere iki şekilde kaydedilmiştir.

³⁸ Orta, eyi ve fena dekar olmak üzere üç başlık altında dağıtılan arazi yardımlarıdır.

³⁹ Bedriye Uzuner, 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Kırklareli Vilayetine Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 56.

⁴⁰ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁴¹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

4. Vize 271 Kod ve 191 numaralı defter
5. Pınarhisar 271 Kod ve 194 numaralı defter
6. Demirköy 271 Kod ve 196 numaralı defter
7. Babaeski 271 Kod ve 183 numaralı defter
8. Babaeski 271 Kod ve 197 numaralı defter

2. 1950- 1951’de Kırklareli İli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmenlerin Sayısı

1950-1951 yıllarında Kırklareli iline gelen 7.184 göçmen kaydına rastlanmıştır. Bu göçmenlerin geldikleri ülke ve şehirler incelendiğinde 157’sinin Yugoslavya ve Yunanistan’dan (Dimetoka, İskeçe, Gümülcine) geldikleri, 7.027’sinin ise Bulgaristan’dan Kırklareli’ne göç ettikleri tespit edilmiştir. Göçmenlerin büyük bir kısmı Kırklareli merkeze ve Lüleburgaz ilçesine yerleştirilmiştir. Kayıtlara göre gelenlerin, 1.449’u Kırklareli merkez ve civar köylerine yerleştirilirken, muhacirlerin en büyük kısmı 3.803 kişi ile Lüleburgaz ilçesine yerleştirilmiştir. Vize ilçesine 758, Babaeski ilçesine 255, Demirköy ilçesine de 119 kişi sevk ve iskân edilmiştir. Pınarhisar ilçesine ise 643 kişi yerleştirilmiştir. Gelen muhacirlerin hepsi Türkiye’ye Edirne sınır kapısından giriş yapmıştır. Muhacirlerin tamamına tahsis edilen göçmen kâğıtları Edirne’de verilmiştir. Buradan sevk ve iskânları gerçekleştirilen göçmenlerin bir kısmı serbest iken bir kısmı da iskânlı göçmen olarak tanımlanmıştır.⁴²

Prof. Dr. Huey Louis Kostanick’in *Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria 1950-1953* (Bulgaristan’dan göç eden Türklerin yeniden yerleşimi 1950-1953) kitabında yayınladığı verilere göre; 1950-1951 yıllarında Bulgaristan’dan Kırklareli’ne göç edenlerin sayısı 6.879’dur.⁴³ Prof. Dr. Huey Louis Kostanick’in kitabının dipnotlarında belirttiği üzere kullandığı veriler, 1953 yılında Muhacir Esas Kayıt Defterlerinin tutulduğu Toprak ve İskân Müdürlüğü Ankara ofisindeki yetkililerle yaptığı röportaj ve görüşmelere dayanmaktadır. Recep Murat Geçikli’nin “Bulgaristan Türklerinin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansıması” makalesinde, 1950-1951 yıllarında Kırklareli’ne gelen göçmenlerin sayısı Beycan Hocaoğlu’nun çalışmasına dayandırılarak 7.320 olarak verilmiştir.⁴⁴ Ali Tanoğlu’nun “Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi” makalesinde, 1950-1951 yıllarında Kırklareli’ne gelen göçmenlerin sayısı 7.513 kişi olarak verilmiştir.⁴⁵ Bilal Şimşir’in “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”

⁴² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁴³ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953* (California: University of California Presss,1957), 123.

⁴⁴ Geçikli, “Bulgaristan Türklerinin Göçü”, 27.

⁴⁵ Ali Tunaoglu, “Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi (1950-1951).” *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, c.14, no.1-4.

makalesinde, Oğuz Arı'nın Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı ve Bülent Yıldırım'ın Bulgaristan'da Türk Varlığı ve Nüfusu kitaplarında da Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayısı Ali Tunaoğlu'nun makalesine dayandırılmıştır.⁴⁶

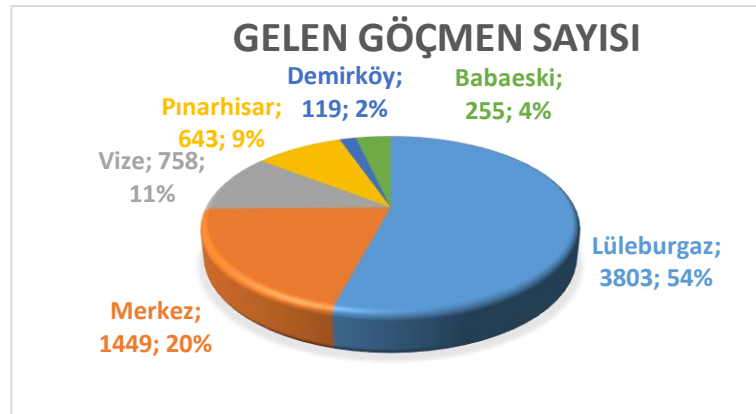
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığındaki Kırklareli iline ait Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1929-1978 yılları arasında Yugoslavya, Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin kayıtlarını içermektedir. Bu kayıtlar arasından sadece 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin kayıtları dikkate alınarak bu yıllarda Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayısı elde edilmiştir. Arşiv kayıtlarına göre bu göçmenlerin toplam sayısı 7.027'dir.

Tablo 1. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı

Defter No	Kayıtlı Göçmen Sayısı
Lüleburgaz 187 No'lu Defter	2144
Lüleburgaz 189 No'lu Defter	1659
Kırklareli merkez, Lüleburgaz 198 No'lu Defter	1449
Vize 191 No'lu Defter	758
Pınarhisar 194 No'lu Defter	643
Demirköy 196 No'lu Defter	119
Babaeski 183 No'lu Defter	34
Babaeski 197 No'lu Defter	221
Toplam	7.027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951.

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Şekil 9. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı

1952: 155.

⁴⁶ Oğuz Arı, *Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı* (Ankara: Rekor Matbaası, 1960), 17., Yıldırım, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, s.62.

3. Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin İskân Durumları

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan zorunlu büyük Türk göçünün neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kırklareli merkez ve ilçelerine açtığı kontenjan dâhilinde ve serbest olarak yerleştirilmek üzere sevk ve iskân edilen 1.475 aileden oluşan 7.027 göçmenin, 3.313'ü 1950 yılında, 3.714'ü ise 1951 yılında Bulgaristan'dan göç etmiştir. Göçler yoğunlukla 1950 yılı Aralık ayında ve 1951'in Nisan aylarında gerçekleşmiştir. 1950 yılı Kasım ayında ve 1951'in Aralık aylarında ise sınırın kapatılması nedeniyle göçmenlerin yurda girişi gerçekleşmemiştir.⁴⁷

Edirne sınır kapısından yurda ayak bastıktan sonra, Kırklareli merkez ilçe ve köylerine sevk ve iskân edilen muhacirler kontenjanlı ve serbest göçmen olarak iki ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Muhacir esas kayıt defterlerinden de tespit edildiği üzere serbest olarak gelen göçmenler bir akrabasının yanına yerleştirilmişlerdir. Bir diğer kategoride olan iskânlı göçmenlere ise devlet tarafından yer tahsisinde bulunulmuş ve devletin belirttiği şehre gitmek üzere sevk edilmişlerdir. Bu sevk ve iskânı kabul etmeyen göçmenler ise noter tasdiki ile devletten bir daha yardım almayacaklarını onaylayarak istedikleri bir akrabasının yanında kalmayı tercih edip ihtiyaçsız serbest göçmen kategorisinde yer almışlardır. Serbest olarak yurda giriş yapan göçmenlerden daha sonra yazılı ve şifahi olarak iskân talebinde bulunanlar olduğu gibi, kontenjana tabi olan göçmenlerin iskândan vazgeçip Kırklareli'nde akrabalarının yanında kalmayı tercih ettiği durumlarla da karşılaşmıştır. Serbest statüdeki göçmenler, genellikle öncelikli olarak akrabalarının yanında kalan ve daha sonra devletin verdiği yardımlarla kendilerine ev yapan göçmenler olmuştur.⁴⁸

133 ailenin geldiği Pınarhisar ilçesinde toplamda nüfus 643 kişi olmakla beraber, bunlardan 253 kişi kontenjanlı, 390 kişi ise serbest olarak belirtilmiştir. Vize ilçesine gelen 70 ailenin tamamı serbest iken, Lüleburgaz'daki 862 aileden oluşan 3.803 göçmenin, 3.061'i serbest olarak kayıt edilmiş, 152 kişi iskân talebinde bulunmamış, 382 kişi ihtiyaçlı, 183 kişi iskânlı, 25 kişi de ihtiyaçlı iskânlı olarak kayıt edilmiştir.⁴⁹

Babaeski ilçesine toplamda 65 aile ve bu ailelere mensup 255 göçmen gelmiş olup, bu göçmenlerin 245'i serbest ve 9'u iskânlı iken 1 ailenin Antalya iline kontenjanlı olarak sevkine karar verilmiştir. Demirköy ilçesine gelen 26 ailenin tamamı serbest statüdedir. Kırklareli merkezde ise

⁴⁷ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁴⁸ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁴⁹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

319 aile toplamda 1.449 kişiden oluşmakta olup bunların 662'si serbest iken, 787 kişi kontenjana dâhil olarak kayıt altına alınmıştır.⁵⁰

4. Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımları

Kırklareli'ne gelen 7.027 göçmenin %51,4'ü (3.612 kişi) erkek, %48,3'ü (3.396 kişi) kadınlardan oluşmaktadır. 19 kişinin ise cinsiyet kaydı mevcut değildir.⁵¹

Tablo 2. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı

	Erkek	Kadın	Kayıt Yok	Toplam
Kırklareli merkez, Lüleburgaz 198	744	688	17	1449
Lüleburgaz 187-189	1939	1863	1	3803
Vize-191	399	359		758
Pınarhisar 194	341	301	1	643
Babaeski 183-197	130	125		255
Demirköy 196	59	60		119
Toplam	3612	3396	19	7027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

5. Göçmenlerin Yaş Dağılımları

Kırklareli'ne gelen göçmenlerin %55'i 15-60 yaş arasındaki yetişkinlerden (3.864 kişi) %38'i ise 0-14 yaş arasındaki çocuklardan (2.635 kişi) oluşuyordu. 61 yaş ve üzeri göçmenlerin sayısı 494 (%7) ve defterlerde doğum tarihi kaydı bulunmayan 34 kişiye rastlanmıştır.⁵²

⁵⁰ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁵¹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁵² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

Tablo 3. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Yaş Dağılımını

	0-14 yaş	15-60 yaş	61 yaş ve üzeri	Kayıt Yok	Toplam
Kırklareli-Merkez	549	775	99	26	1449
Lüleburgaz	1425	2098	272	8	3803
Vize	271	422	65		758
Pınarhisar	264	346	33		643
Babaeski	76	160	19		255
Demirköy	50	63	6		119
Toplam	2635	3864	494	34	7027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

6. Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehirler

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli iline gelen göçmenlerin büyük oranda Türk sınırındaki Eğridere, Kırcaali, Koşukavak, Mestanlı, Pazarcık, Filibe, Hasköy, Karnobat, Aydos, Yanbol, Burgaz gibi şehirlerden geldikleri görülmektedir. Bu durum, 'Türkler' in yoğun olarak yaşadıkları bu köylerin Türk sınırına yakın olması açısından en fazla göçmenin bu bölgelerden gelmesi sonucunu doğurmuştur.⁵³ Yaşanan baskı sonucunda göçmenlerin Türk-Bulgar sınırına en yakın şehirlerden biri olan Kırklareli'ne gelmesi ve başka şehirlere iskân verildiği halde Kırklareli'ni tercih edip, iskan haklarından vazgeçmesi göçmenler için doğal bir durum arz etmektedir. Hükümetin gönderdiği yere gitmeyerek başkaca hiçbir yardım istemeyeceğini imza ile taahhüt eden göçmenler akrabalarının yanına yerleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir.⁵⁴

Tablo 4. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler (En Çok Göçmenin Geldiği Yerler Alınmıştır.)

Köy	Sayı
Kırcaali	583
Eğridere	381
Plevne	390
Eskicuma	387
Karnobat	369

⁵³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁵⁴ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Lüleburgaz Kod: 271-No: 189, 1950-1951, s. 87.

Hasköy	302
Mestanlı	285
Burgaz	259
Şumnu	222
Osmanpazarı	264
Popköy	149
Koşukavak	145
Silistre	151
Aydos	147
Eskizağra	128
Ruscuk	127
Dobriç	100
Yanbol	92
Filibe	89
Bulgaristan Olarak Kayıtlı	780

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

7. Göçmenlerin Meslek Dağılımları

Bulgaristan'da yaşayan Türk halkı büyük çoğunlukla, tarım (Güneyde Rodop bölgesinde tütün, Kuzeyde Dobruca platosunda buğday ekimi yapan) ve inşaat alanlarında çalışıyor, kırsal bölgelerde yaşıyorlardı.⁵⁵ 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne gelen 1.475 ailenin 1.209'u (%82'si) çiftçilerden oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği'nin kuruluş toplantısında, gelen göçmenlerin mesleklerinin dışişleri bakanlığındaki bir komisyon tarafından tespit edildiğini ve buna göre göçmenlerin çoğunluğunun çiftçi, bağcı, ormancı ve at yetiştiricisi olduğunu ifade etmiştir. Bu mesleklere sahip göçmenlerin hepsinin de iktisadi hayatın içerisine katılacağını ve göçmenlerin iskânı için yeni bir iskân kanunu çıkarılacağını da ayrıca eklemiştir.⁵⁶

Tablo 5. Mesleklerin Dağılımı (Aile reislerinin meslekleri esas alınarak tespit yapılmıştır. Zira Muhacir Esas Kayıt Defterlerinde yalnızca aile reisinin mesleği kayıtlıdır.)

Aşçı	2	Memur	4	Nalbant	8
Bağcı	2	Tütüncü	2	Yumurtacı	1

⁵⁵ Magdalena Elchinova, "Alien by Default: The Identity of the Turks of Bulgaria at Home and in Immigration", Published in: R. Detrez and P. Plas (eds.), Developing Cultural Identity in the Balkans: Convergence vs. Divergence (Brussels: P.I.E.-Peter Lang), 2005, 92.

⁵⁶ "Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği Toplandı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Aralık 1950, 1,3.

Bahçivan	5	Yevmiyeci	2	Yemenici	1
Bakkal	7	Terzi-Dokumacı	1	Ulak	1
Balıkçı	2	Tuğlacı	4	Yoğurtçu	1
Berber	15	Tüccar	4	İtriyatçı	1
Berber-Çiftçi	1	Tacir	1	Şekerci	2
Bozacı	1	Ticaret	5	Sobacı	1
Boyacı	5	Tesviyeci	3	Saraç	3
Celep	1	Tarakçı	1	Şoför	3
Çiftçi	1209	Testici	4	Öğretmen	10
Çiftçi-Öğretmen	4	Turacı	1	Memur	2
Çiftçi-Bağcı	1	Elektrikçi	2	Köfteci	1
Çoban	8	İşçi	21	Amele	2
Çantacı	4	Fırıncı	8	Çiçekçi	1
Değirmenci	3	Fırıncı Ve Kasap	6	Ateşçi	1
Demirci	9	Faytoncu	5	Doğramacı	4
Denizci	1	Fotoğrafçı	1	Dondurmacı	1
Derici	2	İmam	1	Şamdancı	2
Dülger	6	Helvacı	1	Arabacı	7
Elbiseci	4	Kahveci	5	Satıcı	3
Ev Kadını	13	Kalaycı	3	Serbest	4
Ev İşi	4	Kasap	8	Çarıklı	3
Esnaf	9	Kunduracı	7	Dökmeci	1
Tabak	3	Kiremitçi	4	Bakkal	2
Tenekeci	11	Kumaşçı	1	Sürücü	1
Terzi	6	Makinist	2		
Tuhafiyeci	2	Makinacı	2		
Talebe	2	Manifaturacı	8		
Traktör Şoförü	2	Marangoz	8		
Tatlıcı	5	Manav	1		
Toplam	1315		108		52
Genel Toplam	1475				

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

8. Göçmenlere Devletin Yaptığı Yardımlar

Gelen muhacirler içinde çiftçi aile sayısının fazla olması devletin yapacağı yardımların da şeklini belirlemiştir. Göçmenlerin kendi hayatlarını devam ettirebilmeleri adına araziler, bu arazileri

ekip biçmek için tarım aletleri, pulluk, tırmık, at, araba, kazma, kürek, öküz, kağrı gibi araçlar verilmiş ve Kırklareli ilinde toplamda 1677 tarım teçhizatı çiftçi ailelere dağıtılmıştır.⁵⁷

Tablo 6. Göçmenlere Dağıtılan Tarım Aletleri

	Pulluk	Tırmık	Araba	Kürek	Kazma	Kağrı	Öküz	İnek	Koyun	At
Kırklareli Merkez, Lüleburgaz	129	132	131	133	131	2	266			
Lüleburgaz	48	48	48	4	4		56	1	1	
Vize	56	26	41				90			2
Pınarhisar	31	30	31	29	31		58			
Demirköy	22	22	22				52			
Toplam	286	258	273	166	166	2	522	1	1	2
Genel Toplam	1677									

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler

Dağıtılan tüm bu tarım teçhizatının kullanılabilmesi ve toprağın işlenebilir hale gelip ürün elde edilebilmesi adına 450 kilo ile 500 kilo arasında değişen oranlarda tohumluk buğday yardımı da yapılmış, bu yardımların toplamı Kırklareli ili için 184.950 kilograma ulaşmıştır. Böylece göçmen çiftçilerin üretici konuma gelerek hem hayatlarını idame ettirmeye başlaması hem de ülke ekonomisi içinde bir yer edinmeleri sağlanmıştır.⁵⁸

Tablo 7. Göçmenlere Dağıtılan Tohumluk Buğday

	Tohumluk Buğday (Kg)
Kırklareli Merkez, Lüleburgaz	57.150
Lüleburgaz	67.000
Vize	42.300
Pınarhisar	18.000
Demirköy	500
Toplam	184.950

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

⁵⁷ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁵⁸ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Çiftçilerin ekip biçerek ekonomik hayata adapte olmalarını sağlayacak en önemli etken olan arazi dağıtımını da devlet tarafından iyi, orta ve fena dekar olmak üzere üç tipte çeşitli oranlarda değişiklik gösterecek şekilde yapılmıştır. Ağırlıklı olarak verilen araziler arasında orta dekada araziler başı çekmektedir ve dağıtılan arazi miktarı Kırklareli ili genelinde toplamda 57,665 m²'yi bulmuştur. Dağıtılan arazi miktarları çeşitli oranlarda değişiklikler göstermekle beraber her aile için farklı miktarlarda kayıtların tutulduğunu görmekteyiz. Kimi aileye, 20 orta dekar dağıtılırken, kimisine 50, 60 oranlarında değişiklikler gösteren arazi dağıtımını yapılmıştır. Genelde fena ve orta dekar arazi tipleri dağıtılmış olup, iyi dekarın az oranda dağıtımının yapıldığı tespit edilmektedir.⁵⁹

Tablo 8. Göçmenlere Dağıtılan Araziler

	Fena Dekar(m2)	Orta Dekar(m2)	Eyi Dekar(m2)
Kırklareli Merkez	18.422	7.203	
Lüleburgaz	10.550	3.661	
Vize	137	2.188	1.038
Pınarhisar	7.640	2.036	
Demirköy	3.914	876	
Toplam	40.663	15.964	1.038

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Bütün bunların yanı sıra devletin çiftçiye yaptığı yardımlar, zirai donanım kredileri ile de devam etmiştir. Yalnızca Demirköy ilçesinde tamamı çiftçi olan yirmi altı aileye Ziraat Bankası aracılığıyla 34.500 liralık zirai donanım kredisi sağlanmıştır⁶⁰.

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gelen göçmenlere devlet tarafından nakdi olarak büyük destek sağlanmıştır. Ailelerin önemli bir kısmına devlet, arsa tahsisinde bulunmuş ve

⁵⁹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁶⁰ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, 1950-1951, Demirköy, Kod: 271 No: 196.

bu arsaların üzerine ev inşa edilmesi konusunda 900 Lira ile 1500, 2000 ve 2800 Lira arasında değişen oranlarda nakdi inşaat yardımında bulunmuştur. Göçmen ailelere verilen evlerde eski tipte ve yeni tipte olmak üzere iki kategoride ev yardımı verilmiştir. Şehir tipi ev inşa etmek üzere verilen yardımlarla 1951,1952, 1954 ve 1958 yıllarında toplamda 556 adet ev yapılmış ve tapu dağıtımları gerçekleştirilmiştir.⁶¹

Gelen göçmenlere devlet tarafından yapılan yardımlar bununla da sınırlı kalmamıştır. Buna ilaveten ailelere, 20 lira ile 60 lira arasında değişiklik gösteren iâşe yardımları yapılmıştır.⁶²

1950-1951'de Kırklareli'ne gelen göçmenlerin, devletin yardımları ile Kırklareli ilçe ve köylerinde yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmış, devlet muhacirleri kendi vatandaşından ayırmayarak onlara geniş imkânlar sunmuştur. Başta barınma olmak üzere verilen nakdi inşaat yardımları ile göçmen aileleri şehir tipi ev inşa etmişlerdir. Ev inşa etmek için Kırklareli merkez, ilçe ve köylerinde devletin yaptığı yardımların toplamı 849.952 Liraya ulaşmıştır.⁶³

Tablo 9. Göçmenlere Dağıtılan Nakdi İnşaat Yardımları

	Nakdi İnşaat Yardımı (Lira)
Kırklareli-Merkez	113.152
Lüleburgaz	657.600
Vize	34.500
Pınarhisar	30.600
Demirköy	14.100
Toplam	849.952

BCA Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

⁶¹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁶² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁶³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

Bazı köylerde Kızılay tarafından yaptırılan evlere de rastlamak mümkündür. Bunun bir örneği, Demirköy ilçesinde Kızılay tarafından verilen 900 lira yardım ile yapılan yedi adet evde görülmektedir.⁶⁴ 1950-1951 yıllarında inşaat yardımlarıyla göçmenler için inşa edilen şehir tipi evlerin sayısı 271'e ulaşmıştır.⁶⁵

9. Kırklareli İli Özelinde Göçmenlerin Bölgenin Nüfus Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler

1950 yılında başlayan zorunlu göç hareketi, Türkiye nüfusu üzerinde 1960'a kadar geçen süreçte % 8'lik bir artış etkisi göstermiştir. 1940-1950 yılları arasında Trakya nüfusunun azalmaya başladığı bir dönemde, 1950-1951 Bulgar göçü büyük bir etki yaratarak, 1950-1960 yılları arasında Trakya nüfusunda % 20'lik bir artışa sebep olmuştur.⁶⁶ Kırklareli ili özelinde ise bu artış %23,4 lük bir oranda gerçekleşmiştir.⁶⁷

Tablo 10. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Miktarı

İller	1940-1950	1950-1960
Kırklareli	-64.977	49770

Rüya Kasarcı, "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", 250-252.

Tablo 11. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Oranı

İller	1940-1950	1950-1960
Kırklareli	-28,8	23,4

Rüya Kasarcı, "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", 250-252.

Sonuç

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gerçekleşen zorunlu büyük göçte, Trakya Bölgesi'nde bulunan Kırklareli ili göçmenlerin iskân edildiği önemli bir merkez haline gelmiştir. 1950-1951 yıllarında gerçekleşen bu büyük göçün en önemli sonuçlarından biri, şehir nüfusunda meydana gelen beklenmedik artış olmuştur.

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gerçekleşen Türk göçüyle ilgili yapılan çalışmalarda, Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayısı birbirlerine yakın olmakla birlikte farklılıklar göstermektedir. Bu çalışmada, Kırklareli iline gelen göçmenlerin sayısı, yaş, cinsiyet ve meslek dağılımları, iskân durumları, barınma amaçlı konut yardımları, devletin aile başına yaptığı nakdi ve iâşe yardımları

⁶⁴ BCA, Demirköy Muhacir Esas Kayıt Defteri, 1950-1951, Kod: 271-No: 196.

⁶⁵ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271/ 187, Lüleburgaz, Kod: 271/189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz, Kod: 271/198, Vize, Kod: 271/ 191, Pınarhisar, Kod: 271/194, Demirköy, Kod: 271/ 196, Babaeski, Kod: 271/ 183, Babaeski, Kod: 271/197.

⁶⁶ Rüya Kasarcı, "Türkiye'de Nüfus Gelişimi.", *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, no.5, (1993): 257.

⁶⁷ Kasarcı, "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", 258.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerindeki Kırklareli iline ait Muhacir Esas Kayıt Defterlerine dayandırılarak ortaya konmuştur. Bu kayıtlardan elde edilen bilgilerle, hayatlarını devam ettirebilmeleri için %82'si (1.475 ailenin 1209'u) modern tarımı bilen çiftçi ailelerinden oluşan göçmenlere devlet tarafından tarım arazileri dağıtıldığı, bu arazileri sürececek tarım araç gereçleri ve tohumluk buğday yardımı yapıldığı ve göçmenlerin üretici konumuna gelmelerine zemin hazırlanarak hem Kırklareli hem de ülke ekonomisi içinde yer edinmeleri sağlandığı tespit edilmiştir. Esnaf olan %18'lik oran ise başta makinist, makineci, elektrikçi, fotoğrafçı, marangoz ve diğer meslek dallarındaki iş gücü ile Kırklareli'nin teknik ve sanayi alanında kalkınmasına önemli katkılar sağlamışlardır.

Bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri de, Kırklareli ve bölge halkının desteğini arkasında hisseden Türk hükümetinin, herhangi bir hazırlık yapmadan, ani gerçekleşen bu büyük kitlesel göç hareketine karşı son derece başarılı bir yeniden yerleşim politikası yürüttüğünün tespit edilmesidir. Bu iyi yönetilen yeniden yerleşim programı, sonraki yıllarda gerçekleşecek göçlerde Türkiye'nin nasıl hareket edeceğini belirlemesi açısından önemli bir kilometre taşı olmuştur.

Kaynakça

1. Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Kırklareli İli Merkez, İlçeleri ve Köyleri Muhacir Esas Kayıt Defterleri.

1. BCA, Lüleburgaz 271 Kod ve 187 numaralı defter.
2. BCA, Lüleburgaz 271 Kod ve 189 numaralı defter.
3. BCA, Kırklareli Merkez 271 Kod ve 198 numaralı defter.
4. BCA, Vize 271 Kod ve 191 numaralı defter.
5. BCA, Pınarhisar 271 Kod ve 194 numaralı defter.
6. BCA, Demirköy 271 Kod ve 196 numaralı defter.
7. BCA, Babaeski 271 Kod ve 183 numaralı defter.
8. BCA, Babaeski 271 Kod ve 197 numaralı defter.

2. Gazeteler

Cumhuriyet Gazetesi, 22 Aralık 1950.

Yeni İstanbul Gazetesi, 17 Ağustos 1950.

3. Kitap ve Makaleler

Ağanoğlu, Yıldırım. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talibi: Gc*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.

Arı, Oğuz. *Bulgaristanlı Gcmenlerin İntibaki*. Ankara: Rekor Matbaası, 1960.

Atabay, Mithat. "Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Çanakkale'ye Gçler" *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl. 10, no. 13, (2012): 59-72.

Bıçaklı, Hüseyin Avni. *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri,(1919-1988)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.

Bıyıklıoğlu, Tevfik. *Trakya'da Milli Mücadele c.1*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.

Çağ, Galip. "Ata Yurttan Anayurda Bir Gc Hikâyesi: Balkanlar'dan Sakarya'ya Gçler" *Türk Tarihinde Balkanlar, SA Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, c.2*, (2013): 1145-1178.

Duman, nder. "Atatürk Döneminde Balkan Gcmenlerinin İşkân Çalışmaları (1923-1938)" *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara 2009: 473-490.

Elchinova, Magdalena. "Alien by Default: The Identity of the Turks of Bulgaria at Home and in Immigration" *Developing Cultural Identity in the Balkans: Convergence vs. Divergence*. R. Detrez and P. Plas (Brussels: P.I.E.-Peter Lang, 2005): 87-110.

Eroğlu, Hamza. "Milletlerarası Hukuk Açısından Bulgaristan'daki Türk Azınlığı Sorunu" *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

Geçikli, Recep Murat. "Bulgaristan Türklerinin Gücü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansıması" *Atatürk Dergisi*, Cilt 5, no: 1, 2016: 1-38.

Hakov, Cengiz. "Bulgaristan Türkleri'nin Gcmenlik Serüveni" *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 631-638.

İpek, Nedim Rumeli'den Anadolu'ya Türk Gçleri (1877-1890), Ankara: Türk Tarih

Kamil, İbrahim "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Gücünün Nedenleri." *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi c. 5, no. 2, 2016: 31-65*.

Kamil, İbrahim. *İkili ve Çok Taraşlı Antlaşmalar, İnsan Haklarına İlişkin Belgeler ve Bulgar Anayasası'na Göre Bulgaristan'daki Türkler' in Hakları*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası, 1989.

Kasarcı, Rüya. "Türkiye'de Nüfus Gelişimi" *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, no.5 (1993): 247-266.

Korkmaz, Nuri. "Comparing Bulgarian and Greek Policies for the Integration of Turkish/Muslim Minorities: The Cold War Period" *Bilig – Journal of Social Sciences of the Turkic World no.90* (2019): 21-41.

- Kostanick, Huey Louis. "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria,1950-1953"
- Kostanick, Huey Louis. *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*. California: University of California Presss, Berkeley and Los Angeles, 1957.
- Kurumu Yayınları, 1999.
- Memişoğlu, Hüseyin. "Bulgaristan Türkleri", *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002): 615-630.
- Mengü, Seda Çakar. "The Image of Turkey For The Turkish Immigrants From Bulgaria" *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, no. 106 (2008): 103-120.
- Sarıнай, Yusuf. "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27, no. 80 (2011): 351-387.
- Şimşir Bilal, *Bulgaristan Türkleri*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2012.
- Şimşir, Bilal. "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu" *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*,48. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- The Middle East Journal* Vol. 9, no.1 (1955): 41-52.
- Tunaoğlu, Ali. "Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi (1950-1951)" *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, c.14 no.1-4, (1952): 129-161.
- Uzuner, Bedriye. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler Ve Kırklareli Vilayetine Etkileri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Yıldırım, Bülent. "Bulgaristan'da Komünist Rejime Geçiş Sürecinde Türk Azınlığın Durumu Hakkında Filibe Konsolosluğu'nun Raporu (1946)" *Turkoloji İncelemeleri* (Türkoloji Araştırmaları), (2020): 109-125.
- Yıldırım, Bülent. *Bulgaristan'da Türk Varlığı ve Nüfusu*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2018.